

Betoging van de PMB afdeling Gent, 1964

**Het archief van twee provinciale
metaalbewerkersbonden:
PMB Beide Vlaanderen en PMB Limburg**

Martijn Vandenbroucke, Amsab-ISG

Onlangs werden op Amsab-Instituut voor Sociale Geschiedenis twee archieven van metaalvakbonden binnengebracht. Het betreft de archieven van twee provinciale afdelingen van de Centrale der Metaalbewerkers van België (CMB). Twee afdelingen waarvan het geografisch werkgebied in de uiterste hoeken van Vlaanderen te vinden is, met name in West- en Oost-Vlaanderen en Limburg. Bovendien is ook hun inhoud, ondanks de identieke taak van hun vormers, vrij verschillend.

De archiefvormers

De Provinciale Metaalbewerkersbond (PMB) Beide Vlaanderen werd in 1918 opgericht als de eerste provinciale afdeling van de CMB, die in 1911 was ontstaan.⁽¹⁾ Het zwaartepunt van zijn werking lag in en om Gent, waar de socialistische beweging sterke historische wortels had. De op één na oudste Belgische vakbond van metaalarbeiders, de Metaalbewerkersbond van Gent en Omstreken, was bovendien niet toevallig in 1882 in deze stad opgericht. Met voormannen als Frans Waerie, Gust Vanderhaeghen en Bernard Haeck werden min of meer succesvolle stakingen georganiseerd, zoals deze tussen 10 september en 14 december 1895.⁽²⁾ Bedrijven als Carels, Van de Kerkhove, Puntfabriek en Phoenix werden bekende namen in de strijd voor meer sociale rechten.⁽³⁾ Het gevolg liet niet op zich wachten: tussen 1882 en 1914 steeg het ledenaantal van een 50-tal tot boven de 2000. De noodzakelijke centralisatietendens die zich voor de Eerste Wereldoorlog inzette en nadien nog versneld werd, leverde succes

op. Bovendien was er een duidelijke professionalisering merkbaar. Vakbondssecretaris Vanderbruggen voerde onder meer een systeem van 'vertrouwensmannen' (fabrieks-délegués) in dat vruchten afwierp: agitatie maakte langzaam plaats voor onderhandelen. Het ledenaantal steeg in het interbellum verder om in 1940 de 12.000 te overschrijden.⁽⁴⁾ De plaatselijke afdelingen van PMB Beide Vlaanderen vroegen een zuiver syndicale bijdrage, in tegenstelling tot bijvoorbeeld PMB Antwerpen en Brabant, waar de bonden gemengd mutualistisch-syndicale organisaties waren. Omstreeks 1940 hadden enkel de afdelingen Gent, Brugge en Oostende bestendige secretarissen en personeel dat uitsluitend voor PMB Beide Vlaanderen werkte; de leden van de andere afdelingen waren, gezien hun geringe aantal, ingedeeld in een interprofessionele organisatie. Net als alle andere federaties had PMB Beide Vlaanderen te kampen met een stagnerend ledenaantal; midden jaren 1960 was er zelfs een kleine daling. Vanaf 1965 nam het aantal leden echter opnieuw snel toe om in 1975 de 23.000 te overschrijden; in tien jaar tijd was het ledental dus verdubbeld.⁽⁵⁾ In 1994 werd PMB Beide Vlaanderen gesplitst in PMB Oost-Vlaanderen en ABVV Metaal West-Vlaanderen, zodat iedere Vlaamse provincie nu een CMB-afdeling had.

De historische ontwikkeling van PMB Limburg is heel wat minder duidelijk. Voor de Tweede Wereldoorlog bestond er al een gewest met de naam PMB Noord-Limburg in het noorden van de provincie, maar dat werd later opgenomen in de schoot van PMB Limburg.⁽⁶⁾ Wellicht in 1945 werd vervolgens een gewestelijke afdeling voor de hele provincie opgericht. PMB Limburg was daarmee, op Doornik na, de kleinste van alle federaties en gewesten van de CMB. Gezien het geringe aantal leden kon hij aanvankelijk slechts in leven gehouden worden dankzij de financiële steun van de nationale Centrale.⁽⁷⁾ Symbolisch voor de kleinschaligheid van de Limburgse socialistische metaalbewerdersbond is het kleine aantal stakers: in 1946 ontvingen slechts 76 leden een stakersvergoeding voor stakingen in de Ateliers Sainte-Barbe te Eisden, de Fondries Bruxelloises te Sint-Truiden en de Zinkfabrieken te Overpelt en Lommel. Het ledenaantal van PMB Limburg nam slechts heel langzaam toe; tussen 1946 en 1953 steeg het van ongeveer 600 naar net boven de 2000. Hierop volgden een tiental jaren van stagnatie, een feit dat verklaard wordt door het antisocialisme in de provincie. In de jaarverslagen van CMB wordt Limburg dan ook "*een bastion van christelijk syndicalisme*" genoemd.⁽⁸⁾ Daarenboven werden in Limburg aanvankelijk geen sociale verkiezingen gehouden, vermits de provincie afhing van het gewestelijke Paritair Comité Antwerpen-Limburg, waar geen enkele Limburger in vertegenwoordigd was. Gevolg was dat de meeste werkgevers weigerden verkiezingen te organiseren en de syndicale delegaties zelf samenstelden.⁽⁹⁾ Vanaf de tweede helft van de jaren 1960 ging het ledenaantal echter weer groeien, om in 1970 de 5000 te overschrijden en in 1985 zelfs boven de 10.000 te klimmen.⁽¹⁰⁾ Deze groei hing hoogstwaarschijnlijk samen met de fusie van PMB Limburg en PMB Antwerpen tot PMB Antwerpen-Limburg, waarbij beide federaties hun eigen zelfstandigheid behielden (met uitzondering van de eerste jaren,

toen de Antwerpse provinciaal secretaris van den Eynden de vergaderingen van PMB Limburg bijwoonde en zelfs even leidde). PMB Limburg had op zijn beurt drie gewesten, met name Noord-Limburg, West-Limburg en Zuidoost-Limburg. In de tweede helft van de jaren 1980 werd PMB Limburg, met de drie gewesten, opnieuw zelfstandig en werd uiteindelijk ABVV Metaal Limburg.

De archieven

Van beide archieven werd een stortingslijst opgemaakt. Wat betreft PMB Limburg gaat het hier om een eerste schenking, terwijl van PMB Beide Vlaanderen reeds heel wat materiaal terug te vinden was in Amsab-ISG. In 1988 werd namelijk een eerste deel ervan, daterend uit de periode 1946-1987, gedeponeed (archief 154). Van dit eerste depot werd een stortingslijst opgemaakt door Isabelle Crombé.⁽¹¹⁾ De stortingslijst van het in 2004 geschonken archiefdeel van PMB Beide Vlaanderen werd onder hetzelfde archiefnummer geplaatst. De lijst beslaat 366 beschrijvingen na afzondering van de niet geringe collectie gedrukte stukken die overgebracht werden naar de bibliotheek, en opgeborgen in 31 archiefdozen (3,4 lopende meter). Het archief bevat onder meer een groot bestand dienstbetoon uit de jaren 1964-1977, dat wegens bescherming van de privacy niet toegankelijk is, dossiers betreffende de syndicale werking en stakingen in de verschillende metaalbedrijven, dossiers betreffende de sociale verkiezingen en de uitbetaling van de syndicale premie bij diezelfde bedrijven en bovenal een mooi bestand verslagen uit de jaren 1950 en 1960 én een quasi volledige reeks notulen van het Dagelijks Bestuur uit de jaren 1970 en 1980. Daarnaast er is ook heel wat recent materiaal uit de jaren 1995-2001 opgenomen. Het leek wenselijk om het recent gedeponeede archief met het eerder neergelegde materiaal samen te voegen. Op deze manier kan een vrij volledig beeld van de activiteiten van de provinciale afdeling worden weergegeven: de propaganda, de ledenwerving, de acties in de gewesten, de leiding van de loononderhandelingen en de stakingen, de sociale verkiezingen, de controle op de afdelingen en de syndicale vorming van de leden. Ten slotte moet ook worden opgemerkt dat in het archief Gust Wallaert (archief 67) interessant materiaal met betrekking tot zijn termijn als secretaris van PMB Beide Vlaanderen terug te vinden is.

Het grootste deel van het archief van PMB Limburg bestaat uit dossiers betreffende de tot het werkingsgebied van de metaalbewerkerbond behorende bedrijven. In de eerste plaats is er Ford Genk (dat bijna 1/3 van het volume in beslag neemt), maar ook bedrijven als Fonderie Emailerie FE Sint-Truiden, Allegheny-Longdoz Genk en WBM-Ammann Machinefabriek Dilsen hadden een actieve PMB-werking. Deze bedrijfsdossiers bevatten, naast stukken betreffende de sociale verkiezingen, ook vaak verslagen van de ondernemingsraad van het desbetreffende bedrijf. Het archief van PMB Limburg bevat voorts nog interessante dossiers betreffende de migrantenwerking, diverse opleidingen en de dienst Grensarbeiders, die niet tot PMB Limburg behoort en een wat aparte plaats inneemt binnen de structuur van ABVV-nationaal (de beide secre-

tariaten bevinden zich op het grondgebied van de provincie Limburg). Ten slotte moet er nog op gewezen worden dat in deze schenking ook documentatie over de Socialistische Gemeenschappelijke Actie en de Socialistische Partij Limburg werd opgenomen, die later eventueel als basis voor een archief met die naam kan dienen; hiermee kan een geografisch hiaat in het werkingsgebied van Amsab-ISG verder gedicht worden. Er werd ook nog een volledig bestand verslagen van het Vlaams Bureau en het Nationaal Bureau van het ABVV voor de jaren 1994-1996 behouden. In totaal beslaat deze schenking 6,3 lopende meter archief, verdeeld over 57 archiefdozen met 426 beschrijvingen.

- (1) G. VANSCHOENBEEK, Pioniers van de eerste mei. De Gentse socialistische metaalbewerkers in de 19de en begin 20ste eeuw. In: *CMB-Inform*, Brussel, (1987)112, p. 70.
- (2) G. VANSCHOENBEEK, *Pioniers [...]*, p. 49.
- (3) zie J. DE CLERCK, *De werkstaking Carels 1914: hare oorzaken, loop en ontknoping*, Gent: Volksdrukkerij, 1914, 141 p.
- (4) J. FRANSSSEN, Van de straat naar de tafel: de evolutie naar paritair overleg (1918-1940). In: *CMB-Inform*, Brussel, (1987)113, p. 138.
- (5) *Speerpunt: geschiedenis van de Centrale der Metaalbewerkers 1887-1987*, Brussel: CMB, 1987, p. 178.
- (6) Met de omvorming van PMB Limburg tot gewest van PMB Antwerpen wordt de provincie terug gesplitst in een noordelijke en een zuidelijke afdeling, zodat het gevaarlijk wordt de 'oude' en de 'nieuwe' PMB Noord-Limburg van elkaar te onderscheiden.
- (7) J. FRANSSSEN, Van de straat naar de tafel: de evolutie naar paritair overleg (1918-1940). In: *CMB-Inform*, Brussel, (1987)113, p. 141; de federatie Limburg telde amper drie plaatselijke afdelingen, met name te Tongeren, Lommel en Sint-Truiden.
- (8) Jaarverslagen 1954-1956 van de CMB, p. 63.
- (9) ABVV-CMB. Provinciale afdeling Limburg PMB. Jaarverslag (juni 1952 - juni 1954). Statutair congres 20 juni 1954, [Hasselt, PMB Limburg, 1954], 16.p.
- (10) *Speerpunt: geschiedenis [...]*, p. 179.
- (11) I. CROMBÉ, *PMB Beide Vlaanderen. Stortingslijst*, Gent: Amsab, 1994, 43 p.

Bibliografie

- BONDAS, J., *Geschiedenis van de Centrale der Metaalbewerkers van België 1887-1947*, Brussel, CMB, [1979], 144 p.
- CROMBÉ, I., *Inventaris van het archief van de Centrale der Metaalbewerkers van België*, Gent: Amsab, 1994, 387 p.
- CROMBÉ, I., *PMB Beide Vlaanderen. Stortingslijst*, Gent: Amsab, 1994, 43 p.
- FRANSSSEN, J., Van de straat naar de tafel: de evolutie naar paritair overleg (1918-1940). In: *CMB-Inform*, Brussel, (1987)113, p. 123-175.
- *Speerpunt: geschiedenis van de Centrale der Metaalbewerkers 1887-1987*, Brussel, CMB, 1987, 206 p.
- VANSCHOENBEEK, G., Pioniers van de eerste mei. De Gentse socialistische metaalbewerkers in de 19de en begin 20ste eeuw. In: *CMB-Inform* Brussel, (1987)12, p. 31-74.